

דבר ה' זו הלכה (שבת קל"ח): הלכה שבועית בנושאים אקטואליים

ממתי מוונים שש שעות?, הפיכת כלי חלבי לבשרי- מקורות והערות

1. ערוך השולחן (יורה דעה סי' פט סע' ד).

"ודע שההמתנה שש שעות הוא מסוף הסעודה של בשר עד תחלת הסעודה של חלב ואף אם בעת התחלת הסעודה לא יאכל חלב או שבסוף סעודת הבשר לא אכל בשר מפני שבגמ' הקפידו מסעודה לסעודה ע"ש".

2. כתב הר"ן (חולין לז ב ד"ה אמר) "ומ"מ נראין הדברים שמי שאכל בשר ושהה קצת ואח"כ מצא בשר בין שיניו שאינו צריך שהייה כדי סעודה מאותו זמן שנטל הבשר משם אלא מאכילה ראשונה חשבינן ליה לזמן שהייה ומיהו קנוח הפה מיהת משמע דבעינן".
והביאו הש"ך (סי' פט ס"ק ג). ובדגול מרבבה (גיליון השו"ע סי' פט סע' א) דייק מדבריו "מכאן משמע להדיא דשש שעות היינו מסוף אכילת הבשר עד תחילת סעודת הגבינה, שהרי מדהוצרך לפרש שאין צריך להמתין משעת הסרה, משמע אבל מסוף אכילה על כל פנים צריך להמתין. וכן מוכח בשורש הדין שבגמרא (חולין קה א) 'ואילו אנא בסעודה אחריתא אכילנא', וכתב הרמב"ם סוף פרק ט מהלכות מאכלות אסורות שהוא כמו שש שעות, והנה לא מצינו מאיזה מקום למד הרמב"ם שהוא שש שעות, והלחם משנה פירש הדבר, דמר עוקבא שאמר בסעודה אחריתא, תלמיד חכם הוה, וזמן סעודה שלו בשעה שישית, והמתין עד הערב, עיין בלחם משנה. והרי סעודת תלמיד חכם היינו בשעה שישית (פסחים יב ב) משמע לי שהתחלת הסעודה היא בשעה שישית, וכן מפורש בב"י חושן משפט סי' ה. ואף שהסמ"ע שם ס"ק י דחה קושית הב"י, היינו שאם יושבים בדין יכולים לאחר הסעודה עד סוף שעה ששית ולא גרע מטעם מידי, אבל מודה הסמ"ע שעיקר זמן סעודה הוא בשעה ששית ממש. א"כ זמן סעודה היא בשעה ששית, ומסוף הסעודה עד הערב שש שעות".

3. עי' בבדי השלחן (סי' פט ס"ק יג ובביאורים ד"ה שישה).

וע"ע בשו"ת משנה הלכות (ח"ה סי' צז) שכתב "מפקפק במה שאמרו ביו"ד סי' פ"ט דלא יאכל חלב בתוך שש שעות שאכל בשר אי היינו משעת האכילה או משעת ברהמ"ז ומביא דעת העה"ש יו"ד הנ"ל סעיף ד' בסופו שמצריך שש שעות מסוף הסעודה של בשר עד תחילת הסעודה של חלב אף אם בעת התחלת הסעודה לא יאכל חלב או בסוף הסעודת הבשר לא אכל בשר ותמה דמנ"ל הא והאריך שם במכתבו. לאחר הסליחה לא כיון יפה בכוננת הערוך השלחן ולערוך השלחן נמי אין נפ"מ אי בירך ברהמ"ז תיכף או לאחר כן ואף אם המתין זמן שיכול להמתין ולא בירך רק בשעה ששית ומיד אכל חלב מותר וכ"כ להדיא שם בסעיף ז' בא"ד וז"ל ואין חלוק אם המתין השעה קודם ברהמ"ז או אח"כ ואף דכתב כן מדברי רמ"א עצם הדין אפילו לדין דצריכין להמתין שש שעות כן הוא ובזה ליכא חולק

וז"פ. ומש"כ העה"ש בסעיף ד' תחלת הסעודה וסוף הסעודה אין הכוונה ברהמ"ז אלא כוונתו שאם למשל אכל בשר בשעה שש ובאותה הסעודה עוד אכל תפוחי אדמה או שאר דברים ולא השלים הסעודה עד חצי שעה שאח"כ מתחיל למנות השש שעות מסוף האכילה של אותה הסעודה היינו שש וחצי אף שלא בירך עדיין וזה פשוט ומיהו גם בזה לכאורה צ"ע דמנ"ל הא ואף דבגמ' אמרו מסעודה לסעודה הרי הש"ך הביא בשם הת"ח דא"צ להמתין אלא מאכילת הבשר וכן מבואר באמת שם כלל ע"ו א' בסופו וז"ל וכתב הר"ן לענין שיעור ו' שעות דחשבינן להו מזמן עיקר האכילה והנה לשון עיקר האכילה היינו אכילת הבשר ויפה ציין כ"ת לדג"מ יו"ד הנ"ל שג"כ מבואר דשש שעות הוא מסוף אכילת הבשר עד תחילת סעודת הגבינה והגם שבסוף דברי הדג"מ יש לפלפל במה שחלק על הסמ"ע ע"ש מ"מ לדינא נראה ודאי צדקו דבריו דמסוף אכילת בשר מונין השש שעות".
וע"ע בספר 'נחלת יצחק' (סי' פט ס"ק יב).

4. בפרי חדש (יו"ד סי' צז ס"ק א) כתב, "ואם באנו לחוש לבשמים אף אנו נחוש לכלים ונאסור להגעיל כלי מיוחד לבשר לעשותו של חלב שהרי בכלי נמי ליכא היכר וישכח ויבש בו בשר כמו עד עכשיו, אלא איני רואה לדברים אלו עיקר ואין לנו לגזור גזרות מדעתינו בדבר שלא נזכר בתלמוד אולי ישכח שיחד הכלי לבשר ויבוא לאכול התבלין בחלב, כין שאין לו דימיון לדין זה עם דין המוזכר בתלמוד". ומבואר שלשיטתו אין איסור להפוך כלי חלבי לבשרי ולהיפך ע"י הגעלה, ולא חוששים שמא ישתמש בו כפי שהיה רגיל עד עתה לבשר או לחלב.

וכדעתו כתב גם החיד"א במחזיק ברכה (סי' תקט סע' ב).

ובשו"ת יביע אומר (ח"ג יו"ד סי' ד) נשאל על זה וכתב:

"(א) המג"א (סי' תקט ס"ק יא) כתב וז"ל: ומכאן משמע שמותר בחול להגעיל כלי חלב לאכול בו בשר או איפכא. והעולם נוהגים איסור בדבר, ומ"כ בשם הגאון מהר"ר בנימין מפוזנא ששמע ממהר"ם יפה הטעם למנהג, שאם יעשה כן, לעולם לא יהיה לו רק כלי אחד, ויגעילו כל פעם שישתמש בו, וזה אסור דילמא אתי למטעי. וכדאיתא בחולין (ח ב). והא דשרינן הכא, י"ל שכיון שאין משתמשים בשפוד אלא ע"י ליבון ליכא למגזר. ע"כ. וכל עליו השעה"מ (פ"ד מהיו"ט ה"ח), ונראה דאשתמיט מניה מ"ש הסמ"ק (סי' קצט) דהגעלת כלים דוקא בכלי שאינו בת יומו, אבל כ"ז שהכלי בן יומו אסור להגעילו. ומיהו דוקא בהגעלה, אבל דרך ליבון מותר אפי' בן יומו. ולהגעיל כלי בשר בן יומו להשתמש בו חלב אסור וכו'. ע"ש. הרי שכל בהדיא דכלי של בשר שאב"י מותר להגעילו לבשל בו חלב, כדרך שמותר להגעיל כלים האסורים שאב"י. והטעם שכתב בשם מהר"ם יפה. והביא ראייה מחולין. המעיין יראה שאין ראייה משם. ול"נ טעם למנהג שהחמירו על עצמם שלא להגעיל כלי של בשר שאב"י להכשירו לחלב, פן יבא להגעילו כשהוא בן יומו, שאז מדינא אסור, כמ"ש הסמ"ק. ודוקא בכלי איסור לא חששו

משום דא"א בלא"ה. משא"כ בכלי בשר שיכול להשתמש בו גזרו שמא יבא להגעיל כשהוא בן יומו. ומה שהתירו ללבן השפוד והכלי שאופין בו פשטידא, שאני התם דאפי' בבן יומו מותר ללבנו כמ"ש סמ"ק. כנ"ל נכון טעם למנהג. ע"כ. והנה כעין דברי הסמ"ק כתב גם הטור יו"ד (סי' קכא), וז"ל: ואין מגעילין הכלי עד שיהיה אינו בן יומו או שיהיה ס' במים שמגעילין בהם, אבל אם הוא ב"י ואין במים ס' כנגדו לא עלתה לו הגעלה. ואפי' הכלי שהגעיל בתוכו נאסר. וכן אם מגעיל כלי של בשר לאכול בו חלב או איפכא צריך שלא יהיה בן יומו. ע"כ. הא קמן דמותר להגעיל כלי של בשר להכשירו לחלב או להיפך, ורק שיהיה אינו בן יומו. ומיהו מ"ש השעה"מ לתת טעם למנהג משום דגזרינן שאב"י אטו בן יומו. לפע"ד איכא למשדי ביה נרגא. שהרי הב"ח שם הקשה ע"ד הטור הנ"ל, דאמאי אסרינן להגעיל כלי בשר בן יומו, והלא נ"ט בר נ"ט דהיתרא שרי אפי' לכתחלה. ותיריך לפמ"ש בהגהת סמ"ק (סי' קצח), דלכתחלה אסרו בזה אפי' מבשר לחלב גזירה אטו כלי של איסור. וגם רבינו הטור כוונתו לאסור בזה לכתחלה דוקא. ע"כ. וכן תירץ הדרישה שם (אות ה). ע"ש. ולפ"ז מאין הרגלים לגזור בכלי בשר שאינו ב"י אטו בן יומו, והלא אפי' בבן יומו עצמו מותר בדיעבד מיהא, משום דהוי נ"ט בר נ"ט דהיתרא. וכל דבדיעבד שרי לא גזרו שמא יבא לטעות או לשכוח. וכמ"ש מרן הב"י יו"ד (סי' ב) בשם הרשב"א. וכ"כ הט"ז יו"ד (סי' צא סק"א). וה"נ אין לגזור בכלי שאב"י פן יבא להגעיל בן יומו, הואיל ואף בבן יומו בדיעבד שרי. וצ"ע. שוב מצאתי להגאון ערך השלחן ביו"ד (סי' צה סק"ג) שהעיר כן ע"ד השעה"מ הנ"ל. והביא עוד מ"ש הרא"ש (פ' כל שעה) דבלא"ה לא גזרינן בהגעלה שאינו ב"י אטו ב"י. ע"ש. ושכן מבואר בתשו' הרא"ש (כלל כ סי' כה) שכ' בזה"ל: וכפות וקערות של עץ שאכלו בהם בשר רותח, מגעילין במים רותחים, ומותר לאכול בהם חלב. עכ"ל. וגם הלום ראיתי בשו"ת חיים של שלום ח"א (ס"ס פד) שכ' להעיר ג"כ ע"ד השעה"מ בזה כאמור. (ומ"ש להעיר עוד, דמה שהביא השעה"מ מהסמ"ק, לא שמה מתיא, דאטו המג"א דינא קאמר, הא לא קאמר אלא מנהגא. ולכן העיקר כהמג"א בשם הלבוש. ע"כ. הנה ממה שהק' המג"א ע"ז מד' המרדכי והש"ע שהתירו כן לגבי ליבון, מוכח דס"ל דמנהג קדום הוא. ומש"ה שפיר קמותיב השעה"מ מד' הסמ"ק. וק"ל.) וע"ע בס' ימי שלמה (דס"ו ע"ד). ודו"ק.

(ב) וראיתי להפר"ח יו"ד (סי' צא סק"א), שהביא מ"ש הט"ז בדין מדוכה של בשר שאסור לדוך בה בשמים ותבלין כדי לאכלם עם בשר, גזירה שמא יבא לאכלם בחלב. וכל ע"ז הפר"ח, שאינו רואה עיקר לדברים אלו, שאין לנו לגזור גזירות מדעתינו בדבר שלא נזכר בתלמוד. ואם באנו לחוש בבשמים, אף אנו נחוש לכלים, ונאסור להגעיל כלי מיוחד לבשר לעשותו של חלב, שהרי אין היכר בכלי, ויש לחוש פן לאחר שירתיה בו חלב ישכח ויבשל בו בשר כמו שנהג עד עתה. א"ו דלא חיישינן. ע"ש. אתה הראת לדעת כמה פשוט לו הדבר להתיר בזה, ולא שמיעא ליה גזירות המג"א והשעה"מ הנ"ל מכיון שאין לנו לגזור גזירות מדעתינו. וע' להחיד"א בשו"ב (שם סק"ג) שהביא סיוע להפר"ח, מדברי

הרא"ש (פ"ב דשבת) שתמה על הגאונים, שאיך יכלו לחדש גזירה אחר התלמוד. ע"ש. והנה כ"כ גם הר"ן בתשו' הריב"ש (סי' שצ) ד"ה ונשוב, שאין לנו אלא מה שאמרו חכמים ולא לחדש גזירות מדעתינו. ע"ש. וכ"כ הריב"ש עצמו (בסי' קכה ורמא). וכ"כ ה"ה (פ"ה מהחומ"מ ה"כ). והרדב"ז (פ"א מה' תרומות הכ"ב) אליבא דהרמב"ם. ע"ש. וכ"כ עוד הרבה מגדולי האחרונים והובאו בשו"ת יביע אומר ח"א (חאו"ח ר"ס טז), אפס קצהו תראה. ע"ש. וה"נ בנ"ד דברי הפר"ח נכונים בטעמן. וכן ראיתי להגרי"מ עפשטיין בערוך השלחן או"ח (סי' תקט סק"י) שכ' להעיר ע"ד המג"א הנ"ל, שבאמת הוא דבר תמוה, דאטו ביכלתינו לגזור גזירות מדעתינו? ועוד דבשבת (טז): שגזרו חכמים טומאה ישנה בכיו"ב, לא אמרו אלא משום גדר מי חטאת, אבל בלא"ה היתר גמור הוא. עכ"ד. אמנם הגאון מהר"י טאיב בערך השלחן יו"ד (סי' צז סק"ב) העיר ע"ד הפר"ח הנ"ל, ממ"ש המג"א (סי' תקט) שיש לגזור בזה פן יטעה. וכו'. ע"ש. מ"מ הרב עצמו שם (בסי' צה ס"ק יג) הסביר את כוונתו דדוקא בכלי בן יומו יש להחמיר בזה. והעמיד מה שהתיר הרא"ש בתשו' (כלל כ סכ"ה) להגעיל כלי של בשר לחלב דהיינו בכלי שאינו ב". ודלא כהשעה"מ שאוסר גם בכלי שאב"י או ב". ע"ש. וזהו שסיים הערך השלחן (סי' צז סוף סק"ב) ע"ד המג"א, וכן משמע מד' הטור (סי' קכא). וכמש"כ בסי' צה. עכ"ל. ונתכוון למ"ש בעה"ש (סי' צה ס"ק יג), וז"ל בקיצור, והטור סי' קכא כ' אם מגעיל כלי של בשר לאכול בו חלב צריך שלא יהא בן יומו. ואפשר דס"ל דאסור להגעיל כלי ב"י מבשר לחלב אפי' יש ס' במים, משום דא"כ לעולם לא יהא לו אלא כלי א' ויגעילו כל פעם להשתמש בו ואתי למטעי. וכמ"ש המג"א (סי' תקט). וכ"מ מהטור הנ"ל, דגבי כלי של איסור כתב צריך שלא יהא בן יומו או שיהא ששים במים. ואילו גבי בשר וחלב לא כתב אלא צריך שלא יהא ב". ע"ש. ומיהו בכלי שאב"י לא גזרו כיון דמותר בדיעבד. עכ"ל. והוצרכתי לבאר כל זה ולהעתיק לשון העה"ש, לפי שראיתי בס' ימי שלמה (דף ס"ו סע"ג) שהעיר ע"ד העה"ש (סי' צז), שאדרבה ד' הטור הם לעזר להפר"ח, שמותר להגעיל כלי של בשר לחלב ולא חיישינן לאחלופי. ע"כ. גם השדי חמד אס"ד (מע' ה אות לו) כ' ע"ד העה"ש (סי' צז) הנ"ל, ושותיה דמר לא ידענא דהיכי משמע ליה מהטור כד' המג"א, שהרי נהפוך הוא שמתבאר בטור שמותר להגעיל כלי של בשר לחלב אם אב"י. ושכ"כ להדיא בשמן המשחה (סי' כב). ומה שציין העה"ש לדבריו שבסי' צה, שנראה ששם כ' דמהטור משמע כהמג"א בשם רמ"י. לא מצאתי כעת. וד' העה"ש צ"ע. ושו"ר בס' ימי שלמה הנ"ל. עכת"ד. ושני המלכים לא ראו מ"ש העה"ש (סי' צה ס"ק יג) שנגידים ידבר להסביר כוונתו בזה. ואגב ריהטיה דהשד"ח לא שזפתו עינו הבדולח. אלא דלפע"ד ק"ל על העה"ש, שהרי המג"א אוסר להגעיל כלי של בשר לחלב אף בכלי שאב"י, וכדמוכח ממה שהקשה ע"ז מד' המרדכי והש"ע שהתירו ללבן השפוד והאסכלא, ואם איתא דבשאב"י שרי, מאי קשיא ליה נימא דאינהו מיירי בשאב"י. ועוד שהרי כבר כ' הרמ"א באו"ח (סי' תנב ס"ב) שנהגו שלא להגעיל שום כלי שהוא בן יומו. וע"כ דבכלי שאב"י נמי אסרו איסר. וכמו שהבין השעה"מ בכוונתם. (וכן מוכח ממ"ש

הפמ"ג א"א (סי' תקט) שנוהגים להטריף את הכלי של בשר בכדי שיוכל להגעילנו לחלב. ע"ש. ודו"ק.) ועכ"פ דעת הפר"ת והמזמור לדוד (סי' צז) מוכח כהפר"ח שאין לאסור בזה. וכ"כ השד"ח (שם) בשם. והביא שכן מפורש בהדיא במזמור לדוד (דס"ח ע"ג), שמותר להגעיל כלי בשר לחלב. ע"ש. וע"ע בשו"ת הלל אומר (חיו"ד סי' נא) שכ' להעיר ע"ד המג"א, ממ"ש בשו"ת הרא"ש (כלל כ סכ"ה) להתיר. וכבר קדמו הערך השלחן הנ"ל והעמיד דברי הרא"ש בשאב"י. וכאמור.

(ג) וחזי הוית להחתם סופר (חיו"ד סי' קי) שכ', אם מכשיר הכלי לפסח אני נוהג להתיר להחליף הכלים כרצון איש ואיש מבשר לחלב או להיפך. כיון שלא היה ההכשר לכוונת בשר וחלב רק לכוונת חמץ. ובזה אין לחוש למ"ש המג"א. ע"כ. והובא להלכה במשנה ברורה (סי' תנא ס"ק יט). ול"ז שכבר כתב כן להדיא הפמ"ג א"א (סי' תנא סק"ל). וכ' דה"ט משום דלא שייך חששא בפעם א' בשנה ונזהר הוא שלא יבא לטעות. ע"ש. ועמ"ש בזה בשו"ת חמדת משה (חיו"ד סי' מד). וע' בחמדת משה שם שכ' לפקפק ע"ד הפמ"ג (סי' תקט) שכ' שנוהגים להטריף הכלי לפני הגעלתו מבשר לחלב, דהא בכה"ג איכא משום מבטל איסור לכתחלה. ע"ש. וע' בשו"ת מהרש"ם ח"ב (סי' רמא) שהביא מכתבי הגאון בעל דעת קדושים שכ', שמותר להגעיל כלי בשר להכשירו למאכלים המותרים בבשר או חלב, ואין בזה מנהג לאסור. ואם אחר זמן ירצה להשתמש בו חלב מותר ג"כ. וגם מבשר לחלב אם שהה י"ב חודש שלא נשתמש בו כלל מותר. וע"ש. ומבואר מדברי האחרונים הנ"ל שמנהגם כד' המג"א להחמיר שלא להגעיל כלי בשר להכשירו לחלב. ואפי' אינו בן יומו. וע"ע בס' שערי דעה יו"ד (סי' צז סק"א). ע"ש. אולם החיד"א במחבר"ר (סי' תקט סק"ב) כ' בזה"ל: ובמקומותינו נוהגים להגעיל כלי חלב שאב"י להשתמש בהם בשר, וכן איפכא, ולא חשו לחומרות אלו. וכ"כ בס' ימי שלמה (דס"ז ע"א). וכ"כ הערך השלחן דבשאב"י נהגו להקל. וה"ד המחבר"ר. גם השד"ח שם הביא דברי הפר"ח ופר"ת ומזמור לדוד ושיו"ב הנ"ל דמוכח דלא נתפשט המנהג שהזכיר המג"א בינינו הספרדים. ותמה על הרוח חיים פלאגי' יו"ד (סי' קכא), שה"ד המג"א, שהיה לו להזכיר דברי הרבנים הנ"ל, למען דעת שמנהג זה לא נתפשט בינינו הספרדים, ולא חשחין אנחנו לחששות אלו, וכמ"ש מרן החיד"א במחבר"ר. עכת"ד. וכן בכף החיים (סי' תקט) ה"ד המחבר"ר. וכבר ידוע שאנו הולכים בעקבות דברי מרן החיד"א ז"ל. וכמש"כ לעיל (בחאו"ח סי' יא אות ד). והוצרכתי לבאר המבואר מפני ששמעתי על חכם אחד שאסר זאת גם לדין. וכנראה שנעלמו ממנו דברי החיד"א ושאר אחרונים הנ"ל. ומכ"ש לפמ"ש בשו"ת דברי יעקב (סי' מ), שאף לדידהו אינו מנהג ברור, ומה שלא ראינו שנהגו להגעיל מבשר לחלב, היינו משום שדרך בנות ישראל מימים ימימה להיות להם כלים רבים וליחדם לבשר או לחלב. ואין רצון לטרוח בהגעלה מדי פעם בפעם. וגם אין כולם בקיאות בהגעלה. ומזה נמשך עד שחשבו הנשים בטעות שיש איסור להגעיל מבשר לחלב או להיפך. ומה שיזדמן לפעמים צורך להגעיל מבשר לחלב או להיפך הוי דבר דלא שכיח כלל. ולא שייך מנהג בדבר שאינו מצוי. ולכן הרמ"א מאסף כל המנהגים לא זכר כלל בשום

מקום ממנהג זה. וכיון שמבואר בראשונים להיתר נ"ל שאין לחוש לזה כלל. והשואל ע"ז יכולים להתיר לו. עכת"ד. ואם כי יש לפקפק עליו מד' כל האחרונים הנ"ל. ולכן אין להתיר בזה לאלו שנהגו וביחוד בארצות אשכנז. מ"מ לדידן מיהא יש להקל. והרי הוא כמבואר. נהרא נהרא ופשטיה. שו"ר להשאגת אריה בפסקי הלכות הנד"מ בס' מדי חודש בחדשו ח"ב (עמוד צג) שפסק להתיר להגעיל כלי בשר לחלב וכן להיפך. ודלא כהמג"א. והנלע"ד כתבתי".

5. כתב המגן אברהם (סי' תקט ס"ק יא) "ומכאן משמע שמותר בחול להגעיל כלי חלב לאכול בו בשר או איפכא והעולם נוהגין איסור בדבר. ומ"כ בשם הגאון מהור"ר בנימין מפוזנא ששמע ממהר"מ יפה הטעם למנהג שאם יעשה כן לעולם לא יהיה לו רק כלי אחד ויגעילנו כל פעם שישתמש בו וזה אסור דלמא אתי למטעי כדאיתא בחולין דף ט' ע"ב והא דשרינן הכא י"ל כיון שלעולם אין משתמשין בו אלא ע"י ליבון ליכא למיגזר כנ"ל". וכדבריו כתב הפרי מגדים (יו"ד סי' פט משב"ז ס"ק ז) וז"ל, "ולענין להגעיל כלי מבשר לחלב וה"ה ללבן אסור".

6. פרי מגדים (או"ח סי' תנב אשל אברהם ס"ק יג).

7. החת"ס בהגהות לשו"ע (או"ח סי' תנא) ובשו"ת (חיו"ד סי' קי). והביאו להלכה המשנה ברורה (סי' תנא ס"ק יט) "וסכינים הבלועים מבשר לחלב די בהגעלה אך העולם נהגו איסור בזה וכתב בתשובת ח"ס סי' ק"י דהיכא דהגעיל לצורך פסח הוא נוהג להתיר להחליף מבשר לחלב או איפכא כיון שלא היתה כונת ההכשר לצורך זה".

8. שו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' רמא)

"מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בכלי שאינו של בשר ולא של חלב (הנקרא פארוו"ע) וזב תחתיו חלב אם מותר לחזור ולהגעילו שיהי' כפי שהי' לא של בשר ולא של חלב אי דמי להא דמבואר במג"א סי' תק"ט שאין מגעילין מבשר לחלב וכן להיפוך והנה ר"מ הביא ראי' מדברי הט"ז יו"ד רס"י צ"ז גבי מדוכה של תבלין דמותר להגעילה וכבר הרגיש בעצמו דשא"ה שבלא הגעלה ס"ל להט"ז דאסורה בין לבשר בין לחלב ומ"ש ר"מ שהרי יוכל לעשות סימן להכשיר שהוא של חלב או להיפוך יש לפקפק דמ"מ השתא קודם שיעשה הסימן אסורה לכל דבר לכן מותר ומה"ט כ' הפמ"ג בא"א סי' תק"ט שם דנוהגין להטריף מקודם הכלי ואז מותר להגעיל מבשר לחלב וסי' תנ"א סק"ל כתב דלצורך פסח מותר דאיכא היכרא

ובלחה"פ סי' קכ"א הביא בשם קיצור של"ה דאם מוכר הכלי לאחר מותר להגעיל מבשר לחלב הרי דבהיכר כל דהו הקילו וגם בגוף טעמו של המג"א שכ' בשם מהרמ"י דדלמא אתי למיטעי יש לעיין דהא יוכל לעשות רושם לסימן וע' ברמ"א סוס"י פ"ט ויותר נראה כדעת שעה"מ פ"ד מיו"ט ה"ח דטעמא שמא יגעיל כלי ב"י וכיון דאפשר בלא"ה שאין בו שום הפסד החמירו בזה ולכן ללבן מותר גם מבשר לחלב ע"ש ולפי טעם זה בודאי יש להקל בנ"ד שהרי גם כשיגעיל ב"י יהי' נ"ט בר נ"ט וליכא חששא אבל גם לפי טעם המג"א כיון שאינו מן הדין כמ"ש בשעה"מ בשם סמ"ק שפסק להדיא להתיר והוא רק מנהג בעלמא אין להוסיף חומרא כדאי' כה"ג בירושלמי פ"ב דשביעית ה"ד אין מחדשין על הגזירה ואין מוסיפין על הגזירה ומה"ט נ"ל דאם הגעיל מבשר לחלב ונשתמש בו אין חשש איסור בדיעבד כמ"ש כה"ג הט"ז סי' ס"ד סקי"ב בדין ניקור יתפ"כ דבמה שאסרו משום דאתי למיטעי אין לאסור בדיעבד ועמג"א סי' פ"ט סק"ג שכתב לחלק דבאתי למיטעי בטעות מצוי יש להחמיר גם בדיעבד מה שאין כן בטעות שאינו מצוי וע"ע בט"ז סי' י"ג סק"ד ובנ"ד ודאי הוא טעות שאינו מצוי. ובהיותי בק' בוטשאטש באו לידי כתבי הגה"צ אב"ד דשם בעהמ"ח דע"ק ז"ל ומצאתי שכ' דלהגעיל מבשר לשימוש שאינו לא בשר ולא חלב מותר ואין בזה מנהג לאסור ואם אחר זמן ירצה לייחדו לתשיש חלב ג"כ מותר וגם מבשר לחלב אם עברו יב"ח שלא שימש בו כלל ג"כ יש להקל עכ"ד. הרי כדברי".

וע"ע בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ט סי' לח).

9. שו"ת מהרש"ם (שם). משנה ברורה (סי' תקט ס"ק כה) "כתב מ"א מכאן משמע שבחול מותר להגעיל כלי מחלב לבשר או איפכא והעולם נוהגין איסור בדבר עי"ש הטעם והפמ"ג כתב דהמנהג להטריף מקודם ועיין מה שכתבנו לעיל בסימן תנ"א במ"ב ס"ק י"ט בשם החתם סופר".

10. שו"ת מהרש"ם (שם). ובדרכי תשובה (יו"ד סי' קכא ס"ק כט).

11. שו"ת באר משה (ח"ג סי' קה) ובשו"ת רבבות אפרים (ח"ה סי' תקיט). וטעמם הוא שכיון שהמקבל לא הורגל מעולם להשתמש בו לחלב או לבשר אין חשש שיטעה. ובכל הנ"ל עי' בספר 'הכשרות' (פרק ג סע' ה).